Samenwerken bij dwingende controle en intieme terreur

Uitgangspunten en routekaart Toekomstscenario Centraal Gelderland

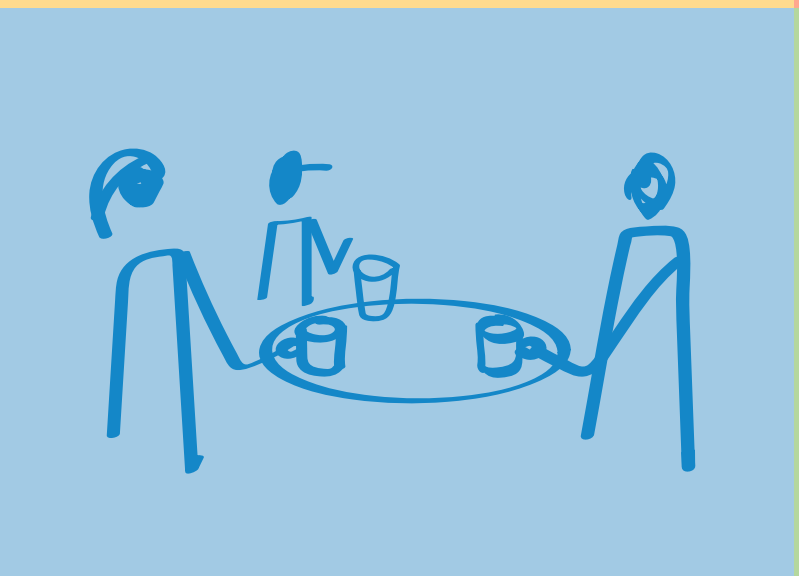

Netwerk Toekomstscenario
Centraal Gelderland

Inhoud

Inleiding 3

1. Dwingende controle en intieme terreur 4

2. Uitgangspunten werkwijze dwingende contole en intieme terreur 7

3. Routekaart samenwerken bij dwingende contole en intieme terreur 13

4. Uitgangspunten voor het handelen in situaties van dwingende contole en intieme terreur 22

5. Stappenplan aanpak dwingende contole en intieme terreur 24

6. Spanningsvelden en (ethische) dilemma's bij de aanpak van dwingende contole en intieme terreur 29

7. Meer weten? Kennis dwingende contole 33

Inleiding

In Centraal Gelderland werken we samen aan één doel: een blijvend veilige thuissituatie voor kinderen en volwassenen. Dat vraagt dat we dichtbij gezinnen blijven, goed kijken naar wat er speelt en samen verantwoordelijkheid nemen. Bij intieme terreur en dwingende controle is dat complex. Situaties zijn vaak moeilijk zichtbaar, risico's kunnen snel oplopen en keuzes hebben direct impact op de veiligheid. Het vraagt van professionals dat zij kunnen omgaan met spanningen: beschermen, begrenzen én versterken, snel handelen én zorgvuldig duiden, samen optrekken én duidelijk sturen. Deze notitie helpt daarbij. Ze biedt houvast bij het begrijpen van wat er speelt, maakt duidelijk wie wanneer aan zet is en ondersteunt bij het maken van concrete afspraken en besluitvorming over veiligheid en herstel. Daarmee versterkt ze zowel het dagelijks handelen van professionals als de samenwerking tussen organisaties en het huishouden en hun netwerk zelf. Zo werken we samen aan een aanpak die aansluit bij het leven van gezinnen en bijdraagt aan duurzame veiligheid, zodat mensen stap voor stap hun leven weer zelf kunnen oppakken.

Dwingende controle en intieme terreur

1

Dwingende controle is een moeilijk zichtbare, zeer schadelijke vorm van huiselijk geweld. Het gaat niet om enkele gedragingen, maar om een patroon van toenemende controle en dwang. Het is een vorm van psychisch geweld waarbij de ander wordt beroofd van vrijheidsrechten, soms gepaard gaand met ernstig fysiek en seksueel geweld. Het is een proces waarin de afhankelijkheid van de partner wordt vergroot en het zelfbeeld en de weerbaarheid worden ondermijnd. Dwingende controle kan heel gevaarlijk zijn voor slachtoffers en kinderen. We beschouwen intieme terreur als een vergaande vorm van dwingende controle. Intieme terreur eindigt in het meest ernstige geval in fataal geweld, zoals femicide[1].

De laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor dwingende controle en intieme terreur. Het CBS is met behulp van een Principale Componenten Analyse (PCA)[2] van twaalf items gekomen tot het groeperen van deze items tot drie componenten die zicht geven op dwingende controle. Deze componenten zijn:

1. **Sociale controle**
   Voorbeelden van sociale controle zijn het weghouden bij familie/vrienden, bepalen met wie de partner praat, bijhouden waar de partner was en communicatie controleren.
2. **Dreiging en intimidatie**
   Voorbeelden van dreiging en intimidatie zijn het dreigen om geliefden of zichzelf iets aan te doen, het bang maken (bijvoorbeeld in het verkeer of door huisdieren iets aan te doen), intimideren, kleineren of vernederen.
3. **Wegnemen van zelfstandigheid**
   Voorbeelden van het wegnemen van zelfstandigheid zijn het verbieden het huis te verlaten, het bepalen waar het geld aan uitgegeven wordt of het verbieden om eigen geld of een bankrekening te hebben.

Dwingende controle is binnen het prevalentieonderzoek van het CBS een vorm van psychisch geweld, waarbij sprake is van controlerend gedrag (sociale controle en/of het wegnemen van zelfstandigheid) in combinatie met dreiging en intimidatie. In het gezinsprofiel ‘intieme terreur’ van het Verwey-Jonker Instituut komt naar voren dat er naast dwingende controle ook fysiek en seksueel geweld tegen de partner wordt gepleegd.

In een podcast van Dijkstra[3] vertelt Van Dam over verschillende patronen als het gaat om plegers van dwingende controle en intieme terreur. De patronen[4] bij plegers bij deze dynamiek zijn als volgt te omschrijven:

- **Borderline patroon:** hierbij speelt angst voor verlating. Een aankomende relatiebreuk kan een trigger zijn voor een verhoogd risico op geweld. Het controlerende gedrag is bedoeld om deze angsten niet te ervaren en verlating te voorkomen. Het kan zijn dat een vroegkinderlijk trauma een rol speelt.

- **Narcistisch patroon:** dit is zichtbaar bij mensen die veel behoefte hebben aan bewondering en bevestiging. Zij zijn daarbij extreem gevoelig voor kritiek en kennen een grote gevoeligheid voor krenking. Hier zit vaak een grote onzekerheid onder; de zelfwaardering is laag. Gezichtsverlies kan een trigger zijn.

- **Antisociaal patroon:** bij een 'antisociaal patroon' speelt wantrouwen in de ander en de buitenwereld een grote rol. De buitenwereld is vijandig en in deze 'boze buitenwereld' is het niet verstandig om zwakheid te tonen. Zwakheid moet verhuld worden en door controlerend en intimiderend gedrag wordt nauwlettend voorkomen dat anderen jouw zwakheid zien of laten zien. Het 'antisociale patroon' komt voort uit trauma (betrokkene heeft het gevoel dat je niemand kan vertrouwen), verwaarlozing (betrokkene heeft niet goed geleerd om emoties te herkennen) of een harde straatcultuur waar het recht van de sterkste leidend is.

- **Psychopathie:** hierbij komt het antisociale gedrag voort uit psychopathie. Betrokkenen zijn impulsief, ervaren een emotionele kilheid en hebben soms een gebrek aan inlevingsvermogen. Om hun doel te bereiken zijn ze in staat tot ernstig en proactief geweld. Soms genieten ze ook van het geweld.

Ervaringsdeskundigen vertellen

'Slachtoffers van dwingende controle en intieme terreur hebben een goed functionerende netwerksamenwerking nodig. Dat betekent dat organisaties samen één plan hebben en duidelijke afspraken maken, die zichtbaar en begrijpelijk zijn. Slachtoffers moeten weten wie hun aanspreekpunt is, wie wat doet en wat de volgende stap is. Ook als het proces tijdelijk stilligt omdat er bijvoorbeeld iets uitgezocht moet worden, zijn slachtoffers hiervan op de hoogte. Heldere en voortdurende communicatie draagt bij aan rust, vertrouwen en het vergroot de veiligheid.'

Slachtoffers van dwingende controle uit de Verenigde Staten (Home Page - Domestic Abuse Intervention Programs) hebben een overzicht gemaakt van hun ervaringen met controle en dwang. Dit geeft een beeld op welke manieren controle en dwang uitgeoefend kan worden.

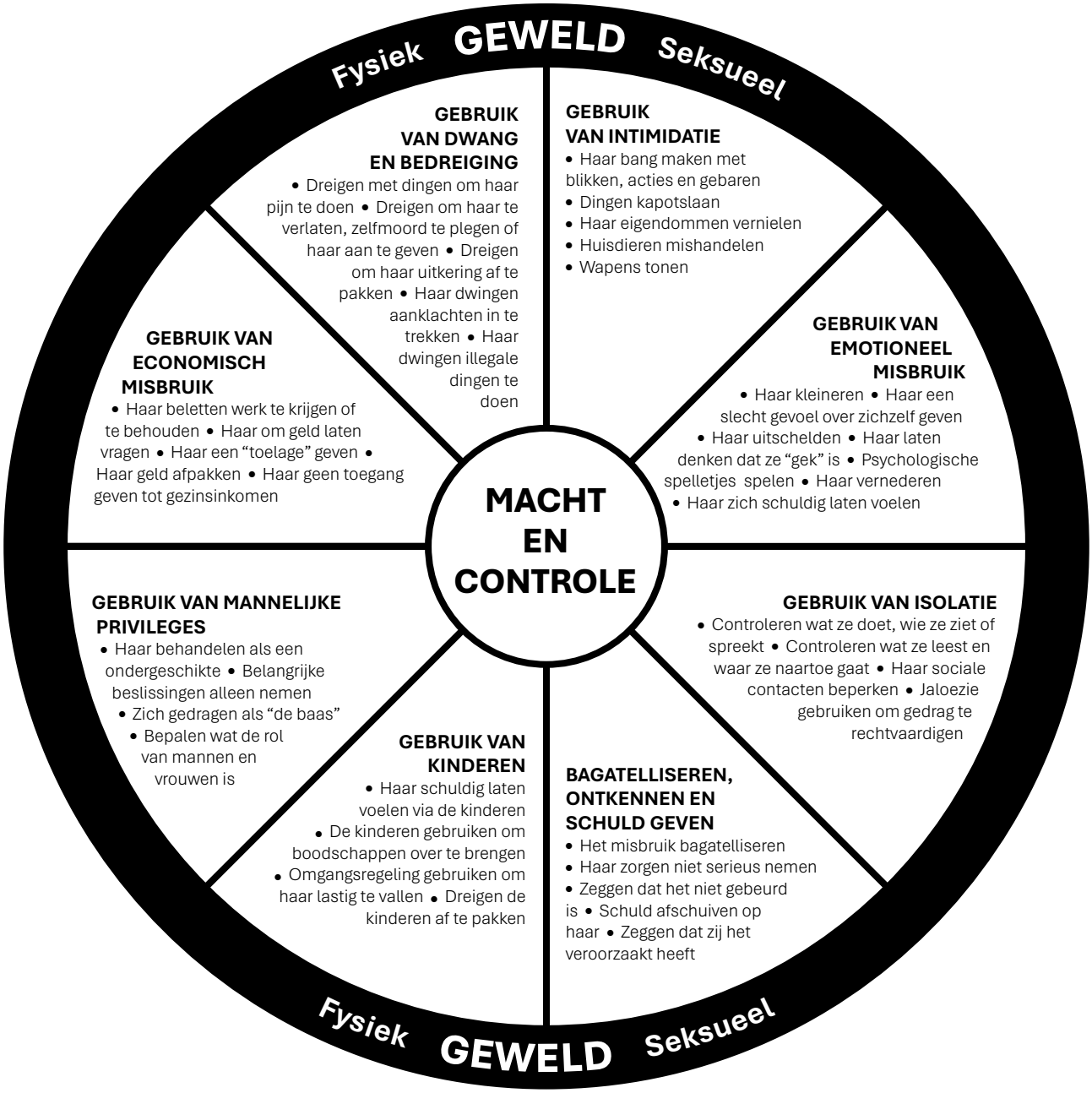

Bron: Domestic Abuse Intervention Programs 202 East Superior Street Duluth, Minnesota 55802 218-722-2781 www.theduluthmodel.org

Uitgangspunten werkwijze dwingende contole en intieme terreur

2

Wanneer sprake is van dwingende controle en intieme terreur heeft dit vaak ingrijpende gevolgen voor slachtoffers en kinderen. Slachtoffers raken regelmatig vervreemd van hun eigen behoeften, gevoelens en grenzen en kunnen het vertrouwen in hun eigen waarneming verliezen. Kinderen groeien op onder voortdurende controle, spanning en dreiging. Ook wanneer zij niet direct slachtoffer zijn van geweld, worden zij beïnvloed door de onveiligheid, angst en stress binnen het gezin. De langdurige impact op welzijn, ontwikkeling en veiligheid kan groot zijn.

Wat vraagt dit van jou als professional? Allereerst dat je alert bent op signalen van controle, dwang en manipulatie. Plegers kunnen zich naar buiten toe charmant, overtuigend en betrokken presenteren, terwijl zij binnen de relatie een patroon van controle uitoefenen. Soms zijn signalen zichtbaar, soms is er vooral een onderbuikgevoel dat er iets niet klopt. Neem dergelijke signalen serieus en onderzoek ze zorgvuldig.

Spreek daarom altijd iedereen individueel en maak afspraken over wát en met wíe informatie wordt gedeeld. Zo kunnen slachtoffers en kinderen zonder angst voor represailles vrijuit spreken.

Daarnaast vraagt het dat je risico's systematisch in kaart brengt. Besteed bij signalen van acute onveiligheid aandacht aan de acht fasen van intieme terreur en de bijbehorende rode vlaggen (zie de kaders op blz. 11 en 12). Vroegtijdige herkenning is essentieel, omdat intieme terreur kan escaleren tot ernstig geweld of zelfs partnerdoding.

Ook de relatiestatus verdient expliciete aandacht. Een (dreigende) relatiebreuk is een belangrijke risicofactor voor escalatie van geweld. Onderzoek daarom hoe veilig het slachtoffer zich voelt, welke ruimte er daadwerkelijk is om keuzes te maken en in hoeverre het slachtoffer de vrijheid ervaart om de relatie te beëindigen.

Tot slot vraagt intieme terreur om zorgvuldige vastlegging. Vanuit juridisch perspectief ondersteun je het slachtoffer bij het opbouwen van een dossier en draag je zelf actief bij aan dossiervorming. Het vastleggen van signalen, incidenten, patronen van controle en veiligheidsrisico's is van belang voor bescherming, risicotaxatie en eventuele juridische interventies.

Netwerksamenwerking

In een goed functionerende netwerksamenwerking zijn alle organisaties samen verantwoordelijk voor de veiligheid. Professionals van verschillende organisaties werken als één team samen. Er wordt gewerkt vanuit de gedachte dat er één integraal plan is, maar plegers, slachtoffers en kinderen hebben een geïndividualiseerd exemplaar, zodat plegers niet te weten komen wat het plan van slachtoffers is als zij inzage in het dossier vragen. Plegers, slachtoffers en kinderen hebben allemaal een eigen hulpverlener. In elke casus wordt afgewogen of een ervaringsdeskundige bij de casus betrokken wordt. Informatie van slachtoffers wordt niet met plegers gedeeld. Er worden geen gezamenlijke gesprekken gevoerd. Er is altijd een procescoördinator betrokken. Deze procescoördinator voert niet uit, maar zorgt in het netwerk voor onderlinge afstemming en overeenstemming tussen professionals en organisaties. Daarnaast is er altijd een casusregisseur. Regelmatig vindt er, zowel op casusniveau als op het niveau van de netwerksamenwerking, een evaluatie plaats.

Het aanpakken van huiselijk geweld, waaronder dwingende controle en intieme terreur, kan niemand alleen. Binnen een goed functionerende netwerksamenwerking werken professionals van verschillende organisaties dan ook altijd integraal (en samenhangend) samen. Er is één plan waar iedereen aan meewerkt en van op de hoogte is. De aanpak is een kwestie van lange adem. Professionals zijn vasthoudend, werken outreachend, volgen het tempo van de mensen, kunnen verdragen en vertragen zonder situaties van acute onveiligheid uit het oog te verliezen. Ze weten als geen ander dat het doorbreken van geweldspatronen niet van vandaag op morgen is gerealiseerd. Als de deur gesloten blijft, blijven ze present door outreachende hulpverlening in te zetten om zo met slachtoffers en – mits veilig - met plegers in gesprek te gaan. Ze zorgen ervoor dat de juiste expert aan tafel zit. Professionals zijn in staat om zowel het perspectief van slachtoffers als van plegers te zien. Ze hebben daarbij ook oog voor kinderen. Ze zijn present, kennen de gevolgen van geweld, weten als geen ander waarom plegers externaliseren, slachtoffers vervreemden van eigen behoeften en grenzen en waarom mentaliseren en motiverende gespreksvoering belangrijk is. Ook maken ze gebruik van een crisis als kans tot verandering.

Duurzame veiligheid ontstaat door een combinatie van afgewogen interventies van zowel zorg- als veiligheidsorganisaties. Waar politie en justitie zicht hebben op strafbare feiten, risico's en mogelijkheden tot begrenzen, zien zorg- en hulpverleningsprofessionals vaak de onderliggende dynamieken, afhankelijkheidsrelaties, trauma's en mogelijkheden voor herstel. Juridische interventies alleen zijn doorgaans onvoldoende om geweld duurzaam te stoppen, terwijl hulpverlening zonder begrenzing en bescherming soms onvoldoende veiligheid biedt. Duurzame veiligheid ontstaat door de combinatie van relationeel werken en begrenzende interventies, waarbij zorg en veiligheid als gelijkwaardige partners optrekken vanuit een gedeeld beeld en gezamenlijk plan.

Belangrijk! Veiligheid als voorwaarde voor contact met de pleger

Als slachtoffers van dwingende controle **individueel** hulp- en ondersteuning zoeken of hun netwerk aan de bel trekt, dan wordt er **geen contact** opgenomen met de pleger. Als een melding bij Veilig Thuis alleen het slachtoffer betreft dan wordt er ook geen contact opgenomen met de pleger. Dat betekent niet dat plegers buiten beeld blijven. Ook zij hebben hulp- en ondersteuning nodig, maar dit is pas

mogelijk als slachtoffers voldoende veilig zijn en er geen risico op represailles is. Pas dan richten professionals zich tot plegers. Zonder oordeel zijn ze nieuwsgierig naar de mens achter het gedrag. Ze willen het verhaal horen, leren kennen waar iemand vandaan komt en wat achter dwingende controle verborgen blijft.

Bij acute onveiligheid formuleren professionals samen met het slachtoffer hoe voor bescherming te zorgen. Slachtoffers worden ondersteund om stappen te zetten. Er zijn vaste contacten met politie en de mogelijkheden voor systemische juridische interventies zijn bekend. Er kan aangifte of melding (op locatie) worden gedaan door het slachtoffer, er kan ambtelijk vervolgd worden door politie en justitie, er zijn mogelijkheden voor een contactverbod, er kan een gedragsaanwijzing opgelegd worden en via bestuursrecht kan er een (preventief) tijdelijk huisverbod uitgevaardigd worden. Beschermingsmaatregelen voor slachtoffers in Centraal Gelderland zijn daarnaast het noodbed, opvang op een veilige locatie of een AWARE-aansluiting bij de vrouwenopvang (Moviera).

Samenwerken met de gezinsleden

Binnen de netwerksamenwerking staat de relatie, het contact en de communicatie als smeerolie voor een goede netwerksamenwerking centraal. Niet alleen organisaties werken onderling als één team samen, maar zij werken ook samen met slachtoffers, plegers en kinderen. Het uitgangspunt is dat organisatie niet óver, maar mét mensen praten. Slachtoffers en plegers van dwingende controle kunnen spanning en wantrouwen ervaren ten opzichte van de hulpverlening. Slachtoffers en kinderen krijgen vaak te maken met wisselende hulpverleners, moeten hun verhaal steeds opnieuw vertellen of raken het vertrouwen kwijt doordat procedures niet aansluiten bij hun situatie.

> ‘Ik ervaar enorme angst om weg te gaan, want ik weet waartoe hij in staat is. Als ik door jullie niet voldoende beschermd word, dan is blijven de veiligste optie’
>
> Slachtoffer van huiselijk geweld

Het risico bestaat dat goedbedoelde interventies onbedoeld bijdragen aan nieuwe onveiligheid, stress of wantrouwen. Daarom is een belangrijk uitgangspunt: ‘We voorkomen dat onze interventies bijdragen aan nieuwe onveiligheid of systeemschade en streven naar continuïteit, transparantie en relationele veiligheid’. Tegelijkertijd ervaren slachtoffers een voorgestelde interventie regelmatig als groots, te onbekend en daarmee als uitermate onveilig. Denk bijvoorbeeld aan de stap naar een vrouwenopvang. Het is belangrijk om voortdurend in gesprek te blijven en samen mogelijkheden voor veranderingen te bespreken. Uitgangspunt is ook: ‘Vanaf het begin maken we duidelijk wie betrokken is, wie waarvoor verantwoordelijk is, wat de volgende stap is, wat mensen van ons mogen verwachten en wat wij van hen verwachten. Ook wanneer achter de schermen wordt gewerkt, blijven we communiceren. Heldere communicatie draagt bij aan rust, vertrouwen en veiligheid.’

Wie doet wat? Casus- en procesregie

De casusregisseur is het vaste gezicht en aanspreekpunt voor slachtoffers en kinderen. De casusregisseur geeft vanaf het begin duidelijkheid over wie waarvoor verantwoordelijk is, wie er betrokken is en wat er verwacht kan worden. De casusregisseur is vanaf het begin betrokken en blijft gedurende het volledige traject aanwezig. De procescoördinator is er voor de samenwerking in het netwerk. Zo zorgt een procescoördinator er bijvoorbeeld voor dat er in het netwerk gezamenlijke besluitvorming én gedeelde verantwoordelijkheid is. Als er andere organisaties in de loop van de tijd ook betrokken raken, denk aan de Raad voor de Kinderbescherming, dan zorgen we in het samenwerkend netwerk ervoor dat nieuwe organisaties onderdeel worden van onze samenwerking. Niemand kan het alleen, dus niemand werkt alleen. Zo zorgen we voor continuïteit in zorg en in het integrale plan van aanpak. De procescoördinator bewaakt deze samenwerking en wordt op de hoogte gesteld door de casusregisseur.

Inzet ervaringsdeskundigheid

Het is waardevol om in ondersteuningsteams huiselijk geweld een ervaringsdeskundige op te nemen. Voor slachtoffers werkt dat goed: het vergroot hun veiligheidsgevoel van het slachtoffer, draagt bij aan het gehoord, gezien en begrepen worden, biedt het slachtoffer een vast aanspreekpunt en het versterkt de samenwerking en effectiviteit van professionals omdat de leefwereld van slachtoffers structureel geborgd is als kennisbron binnen een team. Betrek bij complexe casuïstiek standaard de inzet van ervaringsdeskundigheid. Dit draagt bij aan het ‘corrigeren van professionele tunnelvisie’, het herkennen van manipulatie en het duiden van angst en aanpassing van het slachtoffer.

Grijs gebied

In de samenwerking tussen vrijwillig en gedwongen kader zien we vaak een grijs gebied ‘waar niemand van is’. Juist in situaties waarin er nog geen beschermingsmaatregel is, nog geen Gecertificeerde Instelling betrokken is, maar er wel ernstige zorgen bestaan, ontstaat vaak de vraag: *van wie is deze situatie eigenlijk?* In dit soort situaties is het zaak dat professionals niet wachten op elkaar maar samen verantwoordelijkheid nemen. De procescoördinator heeft op dit soort momenten de taak om te voorkomen dat professionals vastlopen.

Gefaseerd werken aan veiligheid

Eén van de voorwaarden voor een goed samenwerkend netwerk is het samenwerken vanuit dezelfde visie en een gedeeld beeld van de aanpak. Hiervoor is Visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid (Van Arum en Vogtländer, 2022) ontwikkeld. Inmiddels is de aanpak door gemeenten omarmd en uitgangspunt van lokaal beleid. Deze gestructureerde aanpak richt zich op alle professionals die in hun werk te maken krijgen met gezinnen en huishoudens waar de veiligheid structureel in het geding is.

De aanpak ziet er als volgt uit (Civil Care, 2025):

- eerst samenwerken aan **directe veiligheid;**
- dan aandacht voor **stabiele veiligheid** door te kijken naar risicogestuurde zorg;
- vervolgens is er aandacht voor **persoonlijke groei;** de aandacht gaat naar herstel;
- indien nodig is er **structurele ondersteuning** om de veiligheid te borgen.

Deze fases verlopen niet lineair, maar kunnen elkaar overlappen, worden overgeslagen of opnieuw worden doorlopen. Het overzicht is daarom geen vaste route, maar een richtinggevende 'plattegrond' dat professionals ondersteunt bij het maken van passende keuzes in complexe situaties.

Zicht op directe veiligheid

Om zicht te krijgen op een risico op (ex-) partnerdoding brengen professionals de rode vlaggen én de acht fasen naar femicide in beeld. Professionals voor het slachtoffer én professionals voor plegers werken hierin samen. De professional voor de pleger zet altijd de veiligheid van slachtoffers centraal en betrekt het slachtofferperspectief op de situatie om een volledig beeld van de veiligheid te krijgen.

Rode vlaggen:

» Stalking.

» Bedreiging met de dood (richting slachtoffer of de kinderen) of dreiging zelfdoding.

» Wapenbezit of gebruik van wapens.

» Recent gewelddadig gedrag.

» Geweld tijdens zwangerschap.

» Gedwongen seks.

» Onthouden van zorg die acuut de gezondheid bedreigt.

» Poging tot verwurging, verstikking of verdrinking.

» Extreme angst bij het slachtoffer dat het eigen leven of dat van de kinderen in gevaar is.

» Slachtoffer durft niet te spreken in de buurt van de partner en/of toont angst voor de partner.

» Toenemende escalatie van ernst en/of frequentie van geweld.

De acht fases naar femicide

Femicide is het gevolg van een aaneenschakeling van incidenten. Dit patroon wordt ontdekt door criminoloog Jane Monckton Smith Hieronder een overzicht van de acht fases naar femicide:

1. Relatieverleden
Een pleger van huiselijk geweld gedraagt zich in elke relatie bezitterig en agressief. Denk niet: het lag aan zijn ex; het ligt aan zijn karakter.

2. Snelle verbintenis
De relatie ontwikkelt zich snel, de man wil de vrouw snel aan zich binden. Hij geeft veel aandacht en cadeaus. Zodra er een verbintenis is, gaat hij er rechten aan ontlenen.

3. Leven met controle
De partner krijgt het gevoel gevangen te zitten in de relatie en het is uiterst moeilijk om die te doorbreken.

4. Een ingrijpende gebeurtenis
Er is een trigger, bijvoorbeeld het verbreken van de relatie of een ingrijpende gebeurtenis, zoals een ontslag. Deze trigger werkt vaak als een katalysator op het geweld.

5. Escalatie
De pleger probeert de controle terug te krijgen, bijvoorbeeld met geweld of middels stalking. Regelmatig valt de relatie terug naar fase 3, tot het weer misgaat.

6. Een verandering in het denken
Sommige plegers weigeren zich neer te leggen bij een relatiebreuk. Ze voelen zich zo afgewezen en vernederd dat moord een optie wordt. De vrouw is niet langer een bezit, maar iemand die gestraft moet worden.

7. Moordplannen
Gedachten aan moord ontstaan. De pleger begint erover te googelen en concrete plannen te maken. Hoe kan hij zijn partner het best vergiftigen of neersteken?

8. Moord en zelfdoding
In meerdere gevallen doodt de pleger niet alleen zijn (ex-)partner, maar ook zichzelf. Als er kinderen zijn, lopen die ook gevaar.

Routekaart samenwerken bij dwingende contole en intieme terreur

3

Zicht op directe veiligheid (1)

CENTRALE VRAAG

Is er sprake van **acute** onveiligheid?

WERKWIJZE

In deze fase wordt gekeken naar acute onveiligheid. Mogelijk ontstaat er een eerste vermoeden van dwingende controle.

ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN

Centraal in deze fase staat het zicht krijgen op veiligheid en rode vlaggen. Veiligheid en bescherming van slachtoffer staat voortdurend bovenaan. Elke interventie van een professional kan een trigger voor de pleger zijn. Organiseer altijd eerst bescherming. Zorg voor de privacy van het slachtoffer; leg van tevoren vast met het slachtoffer wat wel/niet gedeeld kan worden. Slachtoffers hebben hier zelf goed zicht op.

Stel altijd de volgende vragen om zicht op **acute onveiligheid** (komende 1 - 3 dagen) te krijgen:

- Wat maakt je bang als je nu naar huis gaat?
- Wat doet je partner als hij straks boos is?
- Wat is het ergste dat er de komende dagen kan gebeuren?
- Wat heb je nodig om morgen veilig wakker te worden? Wat helpt jou?

Bij acute onveiligheid: regel noodbed, opvang, AWARE, THV

Houd de volgende vragen voor ogen om een vermoeden te krijgen of er daarnaast sprake kan zijn van dwingende controle:

- Wat is er feitelijk gebeurd?
- Is er sprake van een patroon (controle en dwang)
- Is iemand bang als gevolg van de feiten en het patroon?
- Zorgt het patroon ervoor dat iemand zich aanpast?

Denk bij aanpassen aan: dagelijkse routine wijzigen, keuzes veranderen, geen grenzen aangeven, de ander tevreden houden, eigen behoeften ondergeschikt maken of verliezen, sociale contacten afhouden

Vragen die hierbij horen zijn:

- Is er iets wat je niet mag zeggen of doen?
- Ben je vrij om te gaan en te staan waar je wil?

TAKEN EN ROLLEN

Politie

Gaat op een politiemelding af

Spreekt iedereen individueel.

Stelt de volgende vragen:

- Wat is er gebeurd: wie deed wat wanneer met welke impact? Zijn er strafbare feiten gepleegd?
- Is er sprake van een patroon; welke incidenten deden zich in het verleden voor?
- Is er op dit moment sprake van een relatiebreuk?
- Is er directe bescherming nodig?

Neemt (eventueel) pleger mee naar het bureau

Zet (eventueel) THV in gang

Zorgt (eventueel) voor opvang op een noodbed

Maakt een zorgmelding bij Veilig Thuis

Aandachtspunten

Politie neemt Screening Assessment for Stalking and Harassment (SAHS) af bij stalking

Onderwijs, huisarts

Als slachtoffer, pleger, kind geen hulpvraag doen m.b.t. huiselijk geweld:

- Organisatie ontvangt eerste signalen van geweld
- Organisatie organiseert een individueel gesprek met slachtoffer of kind
- Organisatie bespreekt de feiten met Veilig Thuis en vraagt advies
- Organisatie doet een melding bij Veilig Thuis

Aandachtspunten

- Maak gebruik van de Signalenkaart en de Meldcode en het afwegingskader.
- Wees een vertrouwenspersoon voor het slachtoffer en de kinderen
- Stel de drie vragen om een vermoeden te krijgen van dwingende controle
- Sluit aan bij het tempo van het slachtoffer. Reflecteer op de relatie. Geef uitleg.
- Verwijs (mogelijke) slachtoffers naar een ervaringsdeskundige of naar: Welkom | Safe

Lokaal team (veiligheid)

Als slachtoffer, pleger, kind een andere hulpvraag hebben dan over huiselijk geweld:

- Organisatie ontvangt eerste signalen van geweld
- Organisatie organiseert een individueel gesprek met slachtoffer of kind
- Organisatie bespreekt de feiten met Veilig Thuis
- Organisatie doet een melding bij Veilig Thuis

Als slachtoffer vertelt over geweld en besluit om de relatie te verbreken:

- Betrokken organisatie overlegt met Veilig Thuis in verband met risico
- Betrokken professionals organiseren bescherming
- Na bescherming: betrokken professional neemt contact op met pleger

Aandachtspunten

Let op: Wmo-beschikking op naam gaat naar huisadres. Dit kan uitgezet worden door het wijkteam.

- Stel de drie vragen om een vermoeden te krijgen van dwingende controle Sluit aan bij het tempo van het slachtoffer. Reflecteer op de relatie. Geef uitleg.
- Verwijs (mogelijke) slachtoffers naar: Welkom | Safe

Als het slachtoffer individueel hulp zoekt, dan mag dit niet bekend worden bij de pleger. Eerst moet bescherming worden geregeld voor het slachtoffer en de kinderen. Pas daarna kan contact worden gelegd met de pleger.
Stel de drie vragen om een vermoeden te krijgen van dwingende controle.

Veilig thuis

- Onderzoekt een vermoeden van dwingende controle
- Spreekt altijd met het slachtoffer
- Spreekt – alleen bij een politiemelding – de pleger
- Spreekt – alleen bij een politiemelding – de kinderen

Aandachtspunten

Vanaf juli 2026 werkt Veilig Thuis met een nieuw handelingsprotocol bij dwingende controle.

Organiseer veiligheid en bescherming. Maak gebruik van:

- (Preventief) huisverbod
- AWARE / slachtofferdevice
- Noodbed & opvang
- Aangifte / melding / contactverbod
- Opleggen van verplichte behandeling
- Parallel ouderschap / éénhoofdig gezag

Procescoördinator toekomstscenario

- Veilig Thuis betrekt procescoördinator toekomstscenario bij vermoeden van dwingende controle
- Veilig Thuis kan voor plegerhulp doorverwijzen naar Kaïros. Dit is altijd in overleg met procescoördinator

Zicht op directe veiligheid (2)

CENTRALE VRAAG

Is er sprake van **structurele** onveiligheid?

WERKWIJZE

In deze fase wordt een gezamenlijk beeld gevormd van de dynamiek van geweld. Is er sprake van dwingende controle? Zicht krijgen op macht of onmacht, dwingende controle en intieme terreur

Het vermoeden van dwingende controle moet verder onderzocht worden. Bij het onderzoeken van dwingende controle en intieme terreur maak je altijd een tijdslijn. De tijdslijn bestaat uit feiten, aangevuld met ervaringen en bewijsstukken. Vanuit juridisch perspectief adviseer je het slachtoffer over het opbouwen van een dossier en draag je zelf ook bij aan de dossieropbouw. Een dossier is belangrijk om tijdens een (echt)scheiding aannemelijk te maken dat er sprake

is van intieme terreur en een dossier ondersteunt een eventuele aangifte of rechtszaak. Bij dwingende controle is mediation een contra-indicatie. Als er sprake is van dwingende controle (of stalking) dan is gezamenlijk gezag een risico voor het voortduren van het geweld. Let op: contact van de kinderen met beide ouders is niet altijd mogelijk.

ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN

Voor deze fase zijn er diverse tools en hulpmiddelen voorhanden die helpen zicht te krijgen op directe veiligheid.

- Augeo Foundation maakte samen met Filomena een animatie over dwingende controle. De animatie geeft inzicht in wat er gebeurt met de mensen die het overkomt en hoe je als hulpverlener of als slachtoffer de rode vlaggen herkent.
- Een geweldsanalyse van Moviera brengt de dynamiek van geweld in beeld, waardoor ook zicht op dwingende controle ontstaat. Een tijdslijn of het instrument RIIT brengen dit ook in beeld. Bij complexe echtscheiding helpt de MASIC om een beeld te krijgen of mediation geschikt is. Let op: contact van de kinderen met beide ouders is niet altijd mogelijk. Gebruik hiervoor het afwegingskader vader-kindcontact.
- Kaïros biedt consultatie en kan door zelfrapportages bij slachtoffer en pleger een beeld krijgen van aard en omvang van huiselijk geweld, waaronder ook dwingende controle. Kaïros maakt een inschatting of contact met pleger mogelijk is.

Bij het maken van een veiligheidsplan is het belangrijk om te kijken naar de gevolgen van bepaalde acties. Bijvoorbeeld: 'Wat zijn de (waarschijnlijke) gevolgen als je je sloten vervangt? Trapt hij dan de deur in? Belt hij net zolang aan totdat je open doet?'

TAKEN EN ROLLEN

Procescoördinator toekomstscenario

- Organiseert de netwerksamenwerking
- Zorgt voor een professional voor pleger
- Zorgt voor een professional voor slachtoffer
- Zorgt voor een professional voor kinderen
- Organiseert multidisciplinair overleg (MDO) met alle betrokken organisaties: Veilig Thuis, Moviera, ECS, Raad voor de Kinderbescherming, wijkteam, Kaïros, jeugdzorgorganisatie, GI's, RIBW, PRET.

- Organisatie (in overleg te bepalen welke) maakt een tijdslijn voor beeld op veiligheid en op patronen:
  - Wie deed wat wanneer met welke impact
  - Wie beschermt wie wanneer met welke impact

- Organisatie (in overleg te bepalen welke) spreekt met de kinderen

- Procescoördinator en professionals stellen een veiligheidsplan op:
  - Op basis van gesprek professional pleger en pleger
  - Op basis van gesprek professional slachtoffer met slachtoffer

- Als er een gezamenlijk beeld is ontstaan dan bekijkt procescoördinator of ook de MDA++ (intensieve samenwerking huiselijk geweld en kindermishandeling) ingeschakeld moet zijn

- Procescoördinator, MDA ++ en professionals monitoren de veiligheid

ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN

- In de netwerksamenwerking spreken organisaties af wie wat wanneer doet. Slachtofferveiligheid staat centraal. Elk contact met pleger kan een trigger zijn voor incidenten richting het slachtoffer. Er wordt vastgesteld wie de casusregisseur is. De procescoördinator zorgt voor gedeelde besluitvorming en gezamenlijke verantwoordelijkheid in het netwerk.
- Organisaties werken proactief, gaan erop af en sluiten het dossier niet (snel) af. Vertrouwen en relatie opbouwen staat centraal. Dat is een kwestie van lange adem.
- Instrumenten die aanvullend een beeld geven: geweldsanalyse van Moviera, consultatie en zelfrapportage van Kaïros, het instrument RIIT of Signalenkaart.
- Met het instrument NICHD Investigative Interview Protocol kunnen kinderen en jongeren op een kindvriendelijke en niet-suggestieve manier worden bevraagd over mogelijke mishandeling of misbruik.

Als slachtoffer besluit de relatie te verbreken dan pas contact met pleger als slachtoffer veilig is. Gebruik het afwegingskader vader-kindcontact of contact met beide ouders mogelijk is

- Organiseer veiligheid en bescherming door middel van:
  - (Preventief) huisverbod
  - AWARE / slachtofferdevice
  - Noodbed & opvang
  - Aangifte / melding / contactverbod
  - Opleggen van verplichte behandeling
  - Parallel ouderschap / éénhoofdig gezag

Zicht op stabiele veiligheid

CENTRALE VRAAG

Wat zijn de risicofactoren?

WERKWIJZE

In deze fase worden de risicofactoren in beeld gebracht. In deze fase ligt de nadruk op helpen de onderliggende problemen van het geweld aan te pakken, om zo kans op terugval sterk te verminderen. Denk hierbij aan risicofactoren als middelengebruik, psychische- en verstandelijke problematiek, onderliggende traumatische ervaringen, werkloosheid, schulden of gebrek aan een steunend netwerk. Als een pleger openstaat voor hulp, zet dan vaart achter het organiseren daarvan. Denk bij financiële stress aan het helpen vinden van een baan, schulddienstverlening en een alimentatie plan. En bij een alcoholverslaving aan behandeling. In de situatie van dwingende controle en intieme terreur is er vaak lange tijd geen sprake van stabiele veiligheid en blijven we gericht op het beschermen van het slachtoffer en de kinderen. Stabiele veiligheid ontstaat vooral als de pleger zijn gedrag weet te veranderen.

ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN

- Er is altijd een casusregisseur en een procescoördinator.
- De casusregisseur heeft direct contact met betrokkenen en bewaakt het veiligheidsplan. De casusregisseur wordt per casus aangewezen. De casusregisseur kijkt naar ‘het gezin’: de mensen.
- De procescoördinator werkt op het niveau van de samenwerking tussen organisaties. De procescoördinator is iemand van het toekomstscenario of iemand van de MDA++ (intensieve samenwerking huiselijk geweld en kindermishandeling). Per casus wordt bekeken wie daarvoor wordt aangewezen. De procescoördinator bewaakt het proces en zorgt voor een goede functionerende netwerksamenwerking. Een procescoördinator kijkt naar het netwerk van organisaties.

TAKEN EN ROLLEN

Procescoördinator

- Organiseert MDO met alle betrokken organisaties: Veilig Thuis, Moviera, ECS, Raad voor de Kinderbescherming, wijkteam, Kaïros, jeugdzorgorganisatie, GI’s.

Afhankelijk van risicofactoren wordt het netwerk uitgebreid met Werk & Inkomen, GGZ, verslavingszorg, ervaringsdeskundigheid. Het verdient aanbeveling ervaringsdeskundigen structureel een rol ge geven.

In het MDO wordt een casusregisseur benoemd.

Aandachtspunten

- In de netwerksamenwerking spreken organisaties af wie wat wanneer doet.
- Slachtofferveiligheid staat centraal. Evenals het inventariseren van risicofactoren staat.

Werk domeinoverstijgend. Het doorbraakbudget vanuit lokaal veld wordt ingezet bij vastgelopen casuïstiek.

Casusregiseur

- Inventariseert de onderliggende risicofactoren
- Stelt een plan van aanpak op (prioriteiten)
- Organiseert benodigde hulp
- Monitort de voortgang
- Monitort in het netwerk de veiligheid

Aandachtspunten

Mogelijke instrumenten: de verklarende analyse, instrumenten uit de toolbox: Toolbox 'Ik screen, ik screen' - Valente. De keuze van instrumenten hangt af van de casus.

- Organisaties werken vanuit de gedachte 'één integraal plan', maar ze zorgen ervoor dat bij het opvragen van een dossier plegers geen informatie uit het plan ontvangen over het slachtoffer en kinderen. Iedereen heeft een eigen plan in het dossier.

Zicht op herstel

CENTRALE VRAAG

Wat zijn volgens de betrokken volwassenen en/of kinderen de belangrijkste drie doelen om te werken aan persoonlijke groei? Wat is er eventueel aan herstel en/of verwerking nodig om daar aan toe te komen?

WERKWIJZE

In deze fase is de veiligheid voldoende hersteld en werken slachtoffer, pleger en kinderen aan herstel. In deze fase is duurzame veiligheid bereikt. Dat betekent dat er al een half jaar geen onveilige incidenten meer hebben plaatsgevonden en de belangrijkste onderliggende problemen c.q. risicofactoren geen negatief effect meer hebben op de veiligheid in de relaties. Er is ruimte voor persoonlijk herstel. Slachtoffers en plegers ontvangen, indien wenselijk, traumahulp. Er is altijd aandacht voor de kinderen. Er wordt hulp op maat geboden aan de kinderen.

ALGEMENE AANDACHTSPUNTEN

- Heb aandacht voor kinderen, hou ze goed in beeld
- Heb aandacht voor trauma en behandeling slachtoffer en pleger
- Betrek de mogelijkheden vanuit de sociale basis (herstelgroepen, maatjescontact en dergelijke)
- Betrek het netwerk (familie en vrienden) bij herstel
- Kijk naar participatie en meedoen in de samenleving

TAKEN EN ROLLEN

Procescoördinator

- Is op achtergrond aanwezig voor het monitoren van herstel en veiligheid

Wijkteam

- Organiseert hulp en ondersteuning voor herstel

Uitgangspunten voor het handelen in situaties van dwingende contole en intieme terreur

4

1. **Slachtofferveiligheid staat altijd centraal.**
   ‘We betrekken de pleger alleen als dat veilig kan, en doen dit altijd met een duidelijk doel: niet – oordelend, maar wel begrenzend bij grensoverschrijdend gedrag , motiverend om hulp- en ondersteuning te accepteren, verantwoordelijkheid te nemen en om te herstellen naar een leven zonder geweld.’

2. **We hebben oog voor ongelijkheid en werken patroon- en machtsgericht, niet incidentgericht.**
   ‘We kijken niet alleen naar wat er gebeurt, maar vooral naar het patroon van controle, angst en aanpassing, en naar de machtsverhouding tussen betrokkenen.’

3. **We werken gendersensitief**
   ‘We weten dat vrouwen vaker te maken met ernstig structureel geweld dan mannen. Tegelijkertijd weten we dat vrouwen pleger kunnen zijn en mannen slachtoffer.’

4. **De pleger is verantwoordelijk voor grensoverschrijdend gedrag**
   ‘We maken steeds duidelijk dat de verantwoordelijkheid voor het geweld en de controle bij de pleger ligt, en voorkomen dat die (onbedoeld) bij het slachtoffer (waaronder de kinderen) terechtkomt.’

5. **Geen standaard systeemgericht werken bij machtsongelijkheid.**
   ‘We werken niet standaard met het hele gezin samen, omdat er bij dwingende controle geen gelijkwaardigheid is. We kiezen bewust wanneer we iedereen aan één tafel zetten en wanneer we apart werken om veiligheid te waarborgen.’

6. **Kinderen hebben altijd onze aandacht.**
   ‘We zien kinderen altijd als direct geraakt door de situatie. Hun veiligheid, beleving en stem worden afzonderlijk onderzocht en meegewogen in alle beslissingen.’

7. **Elke interventie wordt getoetst op risico.**
   ‘We realiseren ons dat elke stap die we zetten het risico op escalatie kan beïnvloeden. Daarom wegen we vooraf steeds: Wat betekent dit voor de veiligheid van het slachtoffer en de kinderen?’

8. **We werken met één plan en duidelijke regie.**
   ‘We werken vanuit één gedeeld beeld en één gezamenlijk plan, met duidelijke afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is en wie de regie voert.’

9. **Complexiteit en veiligheid**
   ‘We nemen de tijd om situaties goed te begrijpen, maar laten onveiligheid nooit voortbestaan doordat we te lang blijven analyseren.’

Stappenplan aanpak dwingende controle en intieme terreur

5

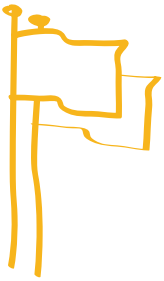

» Stel je bij het doorlopen van onderstaande stappen altijd de vraag: als we dit doen, wordt de situatie dan veiliger of juist gevaarlijker?
» Wees extra alert in geval van scheiding/ relatiebreuk, verlies van controle door pleger, toenemende monitoring/ stalking, juridische stappen.

FASE 1: Directe (acute en structurele) veiligheid

Rolverdeling fase 1

» Politie: acute veiligheid, THV
» Veilig Thuis: onderzoek, eerste duiding, tijdelijk huisverbod overwegen
» Wijkteam / school / huisarts: signaleren + melden bij Veilig Thuis
» Procescoördinator: (indien betrokken) start samenwerking bij vermoeden
» Ervaringsdeskundigheid: brugfunctie tussen leefwereld en systeemwereld
» Indien veilig: steun in eigen netwerk organiseren plus psycho-educatie

Stap 1. Opvangen eerste signalen

Wie: school / huisarts / wijkteam / politie / netwerk
Actie: onderzoeken: is er sprake van patroon van controle en angst?

Bij TWIJFEL → Overleg met Veilig Thuis

Bij JA → **Ga door naar STAP 2**

Stap 2. Uitvoeren van een acute veiligheidscheck

Wie: eerste professional + Veilig Thuis
Actie: onderzoeken door gesprekken met betrokkenen: is er sprake van acute onveiligheid (in de komende 1- 3 dagen)?

Te beantwoorden vragen:
» Wat maakt je bang als je straks naar huis gaat?
» Wat doet je partner als hij kwaad is?
Wat is het ergste dat er kan gebeuren?
» Wat heb je nodig om (morgen) veilig wakker te worden? Wat helpt jou?

Bij JA → Bied direct bescherming
» opvang / noodbed / AWARE
» politie / huisverbod
» geen contact met pleger

Bij TWIJFEL → Overleg met Veilig Thuis

Bij CONCLUSIE RELATIEF VEILIG → Beslis wel/ geen contact met pleger
» Uitgangspunt: eerst bescherming, dan pas contact met pleger
» Regel: NEE, tenzij: slachtoffer beschermd is en risico op escalatie laag is

Ga door naar STAP 3

Stap 3. Checken of sprake is van structurele onveiligheid

Wie: Veilig Thuis + netwerk betrokkenen
Actie: onderzoek: is er sprake van dwingende controle?
Maak een gezamenlijke analyse door gesprek met betrokkenen en inzet taxatie-instrumenten
» Welke informatie is bekend?
» Is er een patroon van controle?
» Is er sprake van angst?
» Aanpassing gedrag slachtoffer?

Bij JA Aanpak dwingende controle: **ga naar STAP 4**

Bij NEE: Overleg met partijen over vervolgaanpak en taakverdeling

Ga door naar STAP 4

Stap 4. Vormen gezamenlijk beeld van de situatie (multidisciplinar overleg)

Wie: procescoördinator + alle betrokkenen
Acties: Vormen van een beeld, en maken risico-inschatting, aan de hand van de volgende acties en vragen:

» Tijdlijn maken
» Geweldsanalyse uitvoeren (bijv. geweldsanalyse, RIIT / MASIC / zelfrapportage instrumenten)
» Kindgesprekken voeren (bepaal in MDO wie dit doet)
» Kunnen we samenwerken met de pleger? (Bij machtsongelijkheid niet samen met pleger aan tafel, maar altijd individuele gesprekken)
» Moeten we de pleger betrekken? (Alleen als slachtoffer beschermd is en het doel helder is (bv. begrenzen of behandelen))
» Mag er contact zijn tussen pleger en kind zijn? (Alleen als er geen gevaar is voor beïnvloeding kind en als het contact veilig is voor kind en ouder)
» Mag er contact zijn tussen pleger en netwerk? (Taxeer dit i.o.m. Moiera) (Alleen als dit steunend is en veilig voor ouder en kind)

Ga door naar STAP 5

Stap 5. Opstellen veiligheidsplan

Wie: casusregisseur + betrokken professionals
Actie: bepalen:

» Wie doet wat wanneer
» Te nemen beschermingsmaatregelen
» Hoe de veiligheid wordt gemonitord
» Afspraken pleger

Ga door naar STAP 6

FASE 2: Zicht op stabiele veiligheid

Rolverdeling fase 2

» Procescoördinator: organiseert samenwerking, MDO
» Casusregisseur: plan + uitvoering + monitoring
» Hulpverlener slachtoffer: veiligheid
» Hulpverlener pleger: niet – oordelend, wel begrenzend, motiveren gedragsverandering
» RvdK / GI: indien nodig kinderbescherming
» Eigen netwerk: emotionele en praktische steun
» Ervaringsdeskundigheid: brugfunctie tussen leefwereld en systeemwereld

Stap 6. Opstellen veiligheidsplan

Wie: casusregisseur en betrokken professional
Actie: in kaart brengen wat risicofactoren zijn voor het ontstaan en voortduren van geweld:
» Welke factoren zijn van invloed op het ontstaan van geweld?
» Welke factoren zijn van invloed op het voortduren van geweld?
» Opstellen van een integraal plan van aanpak
» Uitvoeren plan van aanpak
» Monitoren integraal plan
» Monitoren veiligheid

Ga door naar STAP 7

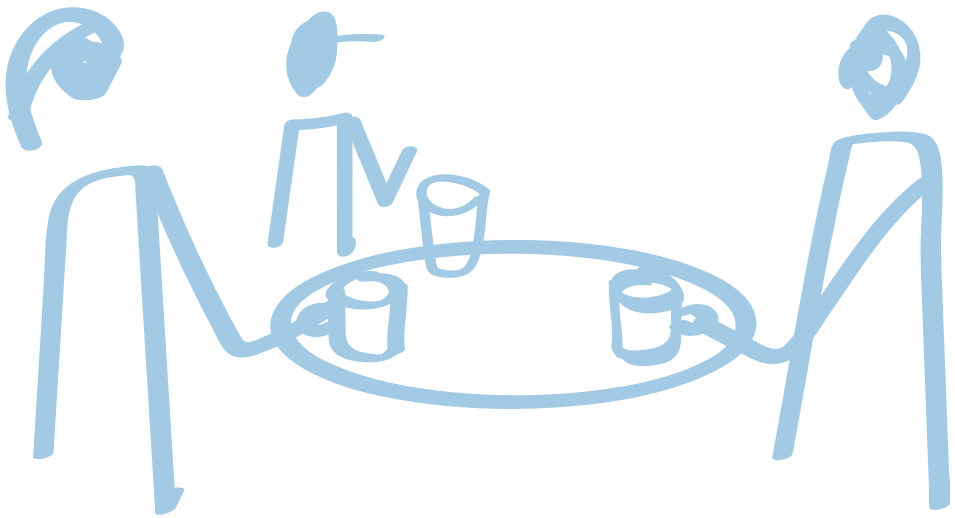

FASE 3: Zicht op herstel

Rolverdeling fase 3

» Casusregisseur: afronding en borging
» Wijkteam: herstel en ondersteuning
» Procescoördinator: op achtergrond monitoren

Stap 7. Beoordelen zicht op herstel/duurzame veiligheid

Wie: Casusregisseur, procesregisseur, i.o.m. MDO-leden
Actie: Check: zijn er geen incidenten gedurende 6 maanden? En is de controle afgenomen?

Bij NEE → Terug naar STAP 2

Bij JA → Ga door naar STAP 8

Stap 8. Opstellen van plan van aanpak voor herstel en toekomst

Wie: Casusregisseur **(**lokaal team / hulpverlening/sociale basis/eigen netwerk
Actie: Maken plan van aanpak met focus op:
» Traumaverwerking (slachtoffer + kind)
» Autonomie herstellen
» Netwerk opbouwen en/of herstellen
» Terugval voorkomen

Spanningsvelden en (ethische) dilemma's bij de aanpak van dwingende contole en intieme terreur

6

Herkennen vs. verkeerd duiden

Hoe zorgen we dat we dwingende controle en intieme terreur tijdig en juist herkennen, en niet verwarren met andere vormen van geweld of conflict? Illustratie: Sara en Tom zitten in een scheiding. In de meldingen staat: 'Veel ruzie, spanning in huis'. Het wijkteam start een traject gericht op communicatie tussen ouders. Tijdens gesprekken knikt Sara vooral en zegt weinig. Pas later vertelt ze dat Tom haar dagelijks controleert, haar telefoon checkt en haar bedreigt als ze weggaat. Wat als een vechtscheiding werd gezien, blijkt intieme terreur, maar dan zijn er al interventies ingezet die haar onveiliger maakten.

Dit vraagt investeren in kennis, eenduidige definities en praktische hulpmiddelen voor analyse en duiding en de inzet van de juiste interventies. Onderzoek daarnaast hoe je veilig contact kunt onderhouden met een slachtoffer dat gecontroleerd wordt.

Snel handelen vs. zorgvuldig analyseren

Hoe grijpen we direct in voor veiligheid, terwijl we tegelijkertijd voldoende tijd nemen om patronen en risico's goed te begrijpen? Illustratie: na een incident komt de politie bij Carola en Danny thuis. De kinderen zijn bang. Er wordt gekeken of Carola veilig onderdak nodig heeft. Maar dat vindt ze niet nodig. Als professionals op een later tijdstip patronen in beeld krijgen, merken ze op dat niet Danny, maar Carola hem bedreigt en controleert.

Dit vraagt om gefaseerd werken, goed inschatten van feiten bij incidenten, het maken van een verdiepende analyse, waarbij de focus verschuift van incidenten naar onderliggende patronen. Professionals realiseren zich dat vrouwen weliswaar vaker slachtoffer zijn van ernstig geweld, maar dat zij ook pleger kunnen zijn. Professionals sluiten aan bij het tempo en de draagkracht van alle betrokkenen, communiceren helder over het proces en wat zij kunnen verwachten, en creëren zo houvast in een onzekere periode. Dat vergroot de mogelijkheid om samen regie te houden, risico's beter te duiden, weloverwogen keuzes te maken en duurzame veiligheid op te bouwen.

Veiligheid en beschermen vs. regie van het slachtoffer

Hoe beschermen we slachtoffers en kinderen, zonder hun autonomie verder te beperken of over te nemen? Illustratie: Lisa zegt dat ze bij haar partner wil blijven. Ze bagatelliseert wat er gebeurt en zegt dat het 'wel meevalt'. Tegelijk zien professionals dat er sprake is van angst, isolatie en controle. Haar keuzes lijken van buitenaf onveilig, maar voor haar voelen ze als de enige manier om escalatie te voorkomen. Het team twijfelt: volgen we haar tempo, of grijpen we in om haar te beschermen?

Dit vraagt om een zorgvuldige balans tussen veiligheid en autonomie. Slachtoffers maken vaak keuzes binnen een context van angst, afhankelijkheid en dwingende controle. Wat van buitenaf onbegrijpelijk lijkt, kan een overlevingsstrategie zijn. Beschermen betekent daarom niet automatisch overnemen, maar samen optrekken, transparant zijn over risico's en stapsgewijs werken aan herstel van regie. Daarbij is een duidelijke norm essentieel: de verantwoordelijkheid voor geweld en onveiligheid ligt bij de pleger, niet bij het slachtoffer of de kinderen. Dit vraagt om gedeelde regie, gefaseerd herstel van autonomie, expliciete aandacht voor de positie van kinderen en het voorkomen dat slachtoffers verantwoordelijk worden gehouden voor geweld dat hun wordt aangedaan (stop blaming mothers).

Gezinsgericht werken vs. machtsongelijkheid

Hoe kijken we naar het geheel van het gezin, terwijl er geen sprake is van gelijkwaardigheid en als een gezamenlijke aanpak onveilig kan zijn? Illustratie: Tijdens een gesprek met beide ouders blijft het stil. Vader praat, moeder knikt. Later, in een apart gesprek, vertelt moeder dat ze niet durft te spreken waar hij bij is. Hij controleert wat ze zegt en straft haar achteraf. Het team realiseert zich dat hun gebruikelijke werkwijze, samen aan tafel, hier juist de machtsverhouding versterkt.

Dit vraagt om expliciete veiligheidskaders binnen systeemgericht werken. Want systeemgerichte methodieken zijn nog onvoldoende aangepast aan intieme terreur en dwingende controle waardoor het risico bestaat om slachtoffers te belasten of onveiligheid te vergroten. Kies in een dergelijk geval voor apart werken.

Plegeraanpak vs. escalatierisico

Hoe betrekken en begrenzen we de pleger tijdig, zonder het risico op escalatie te vergroten? Illustratie: Na een melding besluit het team de pleger uit te nodigen voor een gesprek. Hij reageert eerst rustig en coöperatief. Wanneer hij merkt dat zijn partner steun krijgt, verandert zijn gedrag: hij belt haar continu en dreigt dat ze de kinderen kwijtraakt. Tegelijk weet het team dat niets doen ook geen optie is. Ze zoeken naar een manier om hem te begrenzen zonder de situatie verder te laten escaleren.

Dit vraagt om duidelijke handelingskaders voor timing, rolverdeling en risicomanagement in de plegerbenadering. Netwerksamenwerking tussen lokaal team, zorg & veiligheid is aanwezig om kennis en kunde te bundelen en de juiste bevoegdheden in te zetten voor een effectieve aanpak.

Kindcontact vs. veiligheid

Hoe wegen we het recht op contact met een ouder af tegen de veiligheid van het kind en de verzorgende ouder? Illustratie: Een jongen van 9 zegt dat hij zijn vader mist. In eerste instantie lijkt contact wenselijk. Later blijkt dat vader via berichten en school contact druk op hem zet om te zeggen dat hij naar hem toe wil. De moeder voelt zich onveilig bij contact, maar wil haar kind ook niet teleurstellen. Professionals moeten bepalen: is dit een echte wens van het kind, of het gevolg van beïnvloeding?

Dit vraagt om gezamenlijke afwegingskaders, denk hierbij aan het afwegingskader vader kind contact en specialistische beoordeling van veiligheid en beïnvloeding.

Samenwerking vs. versnippering

Hoe werken we met meerdere organisaties als één geheel, met duidelijke regie en gedeelde verantwoordelijkheid. Illustratie: bij het gezin zijn meerdere partijen betrokken: school, wijkteam, jeugdbescherming en hulpverlening. Iedereen ziet een deel van het verhaal. School maakt zich zorgen over het gedrag van het kind, het wijkteam over spanningen thuis en jeugdbescherming richt zich op omgang. Het onderliggende patroon van controle en angst blijft echter buiten beeld. Doordat dwingende controle en intieme terreur niet worden herkend, wordt de situatie geduid als ‘complexe scheiding’ en richten interventies zich op het verbeteren van de communicatie tussen ouders. Zonder een gedeeld beeld en duidelijke regie blijven signalen versnipperd, blijft de controle onzichtbaar en houdt de onveiligheid aan.

Dit vraagt om één professional die verantwoordelijk is voor de procesregie, gezamenlijke analyse met alle betrokken partijen, een gedeeld veiligheidsbeeld en één overstijgend integraal plan met heldere afspraken over doelen, rollen en verantwoordelijkheden. Bij overdrachten blijft de huidige professional betrokken totdat de volgende partij daadwerkelijk is aangehaakt (warme overdracht). Daarnaast zijn afspraken nodig over informatie-uitwisseling, periodieke gezamenlijke casusbesprekingen en tijdige inzet van specialistische expertise wanneer signalen van dwingende controle of intieme terreur spelen.

Zorg vs. recht

Hoe zorgen we dat juridische besluiten en hulpverlening op elkaar aansluiten en samen bijdragen aan daadwerkelijke veiligheid? Denk aan situaties waarin een rechterlijke beslissing ligt, maar professionals inschatten dat uitvoering daarvan op dat moment onveilig is voor het slachtoffer of de kinderen. Illustratie: de rechter bepaalt dat er omgang moet zijn tussen vader en kind. Op papier lijkt dat logisch. In de praktijk ziet de hulpverlening dat vader controlerend gedrag vertoont en moeder bang is voor escalatie. Het team worstelt: voeren we de beschikking uit, of zoeken we ruimte om dit te heroverwegen? Ondertussen loopt de spanning in het gezin op.

Dit vraagt om structurele afstemming tussen juridische en zorgprofessionals, zodat veiligheidsrisico’s, signalen van dwingende controle en actuele ontwikkelingen tijdig

worden gedeeld en meegewogen. Ook vraagt het duidelijke afspraken over wie handelt bij nieuwe veiligheidsinformatie, hoe signalen worden ingebracht bij rechtbank of Raad voor de Kinderbescherming, wie de veiligheid monitort tijdens de uitvoering van besluiten en hoe tijdelijke veiligheidsmaatregelen, herbeoordeling en snelle inzet van specialistische expertise worden georganiseerd wanneer veiligheid daarom vraagt.

Samenwerken met gezin en netwerk vs. veiligheid en beïnvloeding

Hoe werken we samen met het gezin en mensen uit hun directe omgeving, terwijl dit netwerk ook onderdeel kan zijn van de dynamiek van controle, druk of onveiligheid? Illustratie: het team wil het netwerk rondom Fatima betrekken om haar te ondersteunen. Haar familie blijkt echter sterk beïnvloed door haar partner en neemt zijn kant. Wanneer zij worden benaderd, wordt de druk op Fatima groter om terug te gaan. Tegelijk heeft ze weinig andere mensen om op terug te vallen. Professionals moeten zorgvuldig afwegen wie ze wel en niet betrekken.

Dit vraagt om een zorgvuldige afweging wie wanneer wordt betrokken: of de focus op de pleger volstaat, of dat ook het netwerk een rol speelt in de onveiligheid. Tegelijk vraagt het om het versterken van het steunende netwerk, bijvoorbeeld door psycho-educatie, zodat meer begrip ontstaat voor het gedrag en de positie van het slachtoffer.

Meer weten?
Kennis dwingende contole

7

- Factsheet Intieme Terreur | VNG: Factsheet intieme terreur
- Dwingende controle borgen in het relatierecht | Dr. S. Dijkstra MA REP 2024/417 - Dwingende controle borgen in het relatierecht | OpMaat
- Macht en controle | Augeo magazine: Macht en controle
- Kenniskaart (ex-) partnergeweld | Movisie: Kenniskaart (ex-)partnergeweld voor sociaal professionals | Movisie
- De dynamiek van huiselijk geweld in beeld | Augeo Foundation en Movisie
- De tijdlijn van een moord | Dr. Jane Monckton-Smith | TED

Eindnoten

1 Uit het handelingskader, module Intieme Terreur, van het landelijk programma Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming
2 Psychisch geweld in huiselijke kring | CBS
3 Podcastserie Collectief Leren | Bureau Dijkstra
4 Systeemgericht werken bij (ex-)partnergeweld | Movisie

Colofon

Uitgave van het Netwerk Toekomstscenario Centraal Gelderland
Tekst: Nelleke Westerveld (Movisie) en Christine Kuiper (Phrenos)
Met medewerking van Evert-Jan Korving (procescoördinator Netwerk Toekomstscenario Centraal Gelderland) en Sabrina van Haaren (ervaringsdeskundig adviseur, Phoenix Perspectief)

Deze routekaart is ontwikkeld met professionals en ervaringsdeskundigen uit het sociaal domein, de zorg en het veiligheidsdomein in Centraal Gelderland. Aan de hand van een klantreis brachten zij ervaringen, knelpunten en mogelijkheden voor samenwerking in beeld. Deze praktijkinzichten zijn aangevuld met theoretische kennis en, vanuit de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid, vertaald naar een stappenplan. De routekaart biedt concrete handvatten om de netwerksamenwerking rond intieme terreur en dwingende controle in de regio te verbeteren. De volgende organisaties waren bij de sessies betrokken: Moviera, Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, Expertise Centrum Samenleving (ECS), Kairos Forensische zorg, Jeugd Veilig Verder en de Raad voor de Kinderbescherming.

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie, augustus 2026

Netwerk Toekomstscenario Centraal Gelderland

kenniscentrum phrenos

MOVISIE kennis en aanpak van sociale vraagstukken